

לוח אתיקת המידע

Methodology and training tools

לוח אתיקת המידע הינו כלי עבור כל מי שעוסק באיסוף, שיתוף, או שימוש במידע. הכלי מסייע בזיהוי וניהול סוגיות אתיות - בכל שלביו של פרויקט העושה שימוש במידע. לוח אתיקת המידע בונה מסגרת לצורך פיתוח הכוונה אתית המתאימה לכל הקשר.

הג'וינט-אלכא הוא גוף שעוסק בקידום פתרונות לאתגרי רחב של מערכות ציבוריות, כמו שיתופיות בין-מגזרית, מיצוי משאבים ודיגיטציה, כחלק משיפור איכות החיים והשירותים בישראל. תפקידו של תחום דיגיטציה בג'וינט-אלכא הוא להוות פלטפורמה להובלת והטמעת השינוי הדיגיטלי והאצתו במגזר הציבורי, התאמת השירותים הדיגיטליים ברמה הממשלתית, המוניציפלית והחברתית, וחיזוק יכולותיהן הדיגיטליות של אוכלוסיות מוחלשות בחברה הישראלית. מסמך אתיקת המידע תורגם לעברית בעקבות הבנת החשיבות בעיסוק בנושא האתיקה ובשילוב השלכות חברתיות לפעילות דיגיטלית.

This tool is part of the ODI's wider data toolkit. You can find all the tools and resources at theodi.org/tools

מהו לוח אתיקת המידע?

לוח אתיקת המידע הינו כלי עבור כל מי שעוסק באיסוף, שיתוף, או שימוש במידע. הכלי מסייע בזיהוי וניהול סוגיות אתיות בכל שלביו של פרויקט העושה שימוש במידע.

הכלי מעודד את המשתמשים להציג שאלות חשובות לגבי פרויקטים העושים שימוש במידע ולהשקיע מחשבה במענה לשאלות אלו.

דוגמאות לשאלות שיכולות לעלות:

- מהי המטרה העיקרית של השימוש במידע בפרויקט זה?
- האם ייתכן שמישהו יושפע באופן שלילי על ידי הפרויקט? מי?

לוח אתיקת המידע מספק מסגרת לצורך פיתוח הכוונה אתית ומתאים לכל הקשר, יהא גודלו או היקפו של הפרויקט אשר יהיה.

מקור

לוח אתיקת המידע מבוסס על "לוח האתיקה", מסגרת-על המשמשת להערכת ההשלכות האתיות של פרויקטים, אשר פותח על ידי מרכז ADAPT לטכנולוגיות תוכן דיגיטלי. לוח האתיקה של ADAPT מבוסס על "לוח המודל העסקי" המקורי של אלכס אוסטרוולדר.

למה כדאי להשתמש בכלי הזה?

כדי לשפר את תכנון הפרויקט

הלוח מסייע למשתמש בשקיפות הסיכונים וההשפעות הפוטנציאלים, מתחילתו של הפרויקט. הוא מניע דיון במטרות הפרויקט, הכוונות שמאחוריו והשפעתו, ועוזר בבחינת סוגיות אתיות נרחבות יותר, כמו גם את החוקים והנהלים הרלוונטיים.

כדי להגביר ההשפעה של הפרויקט והאמון בו

השימוש בכלי מאפשר עיצוב מוצרים ושירותים טובים יותר תוך התייחסות להטיות שעלולות להתהוות. הכלי מסייע בבחינת ההשפעה הפוטנציאלית של פעילות המידע, ובהפנתן של תוצאות שליליות על בני אדם וקהילות.

כדי להוות גורם משלים להנחיות אתיקה אחרות

הלוח עוזר לעורר מודעות לסיכונים הכרוכים בפרויקט, ללא הטייה לתוצאה מסוימת. הכלי מציג את מגוון ההשלכות והתוצאות שיכולות להיות לסוג אחד של פעילות מידע, כתלוי בהקשר, במטרה ובארגונים המעורבים בפעילות.

כדי לקדם ניהול של אתיקת המידע בטווח הארוך

הלוח מכוון את הניהול והדיון באתיקת המידע ואת האופן שבו המשתמש מפתח מסגרות אתיות והכוונה סביב הפרויקט. כמו כן, הוא מסייע בהעלאת המודעות בארגון לנושא המידע וסוגיות הקשורות בו.

לפני שמתחילים

יש לשקול את מי כדאי לערב בתהליך

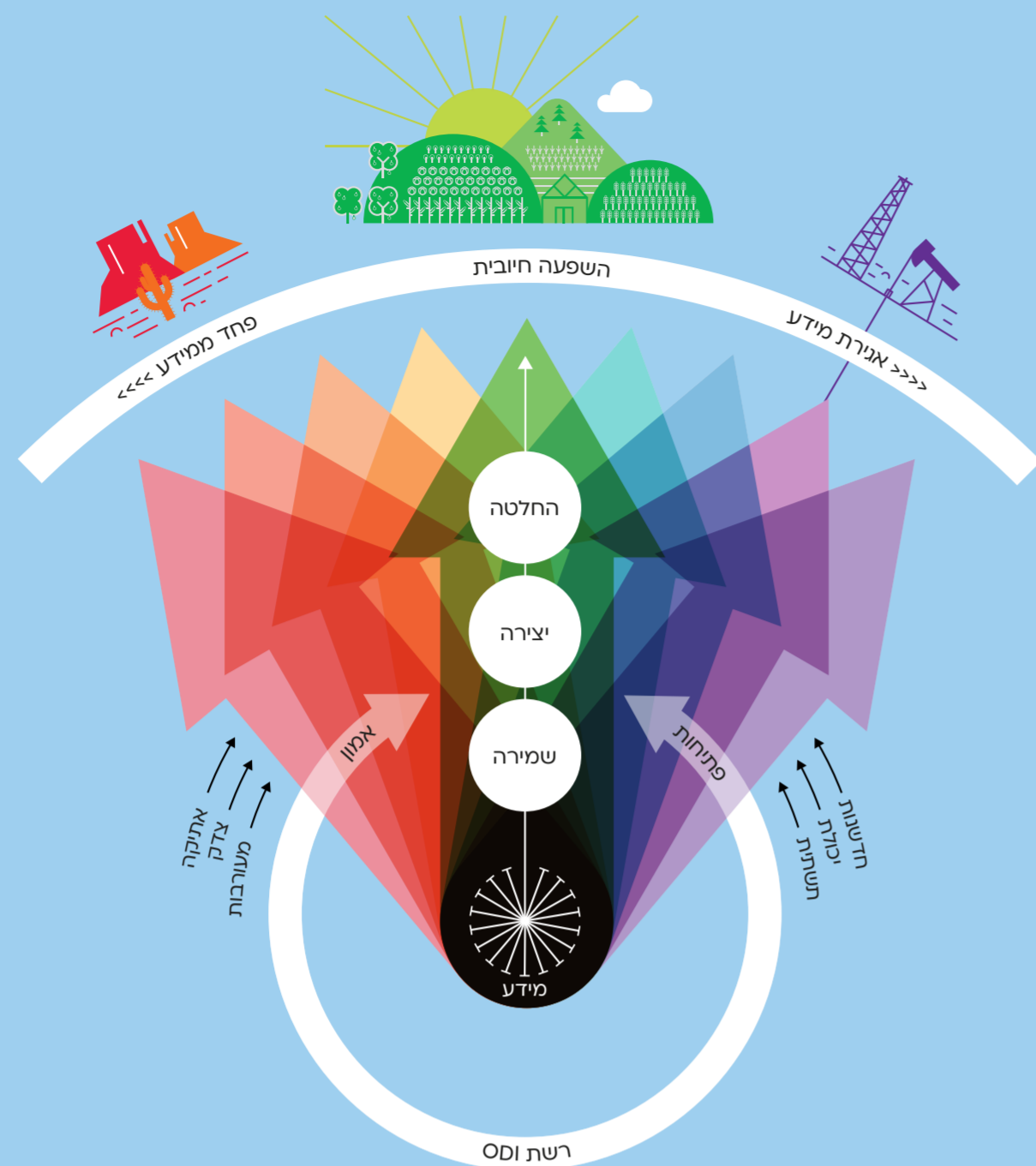
אנו ממליצים לערב משתתפים עם מגוון נקודות מבט - גם מבין האנשים בארגון (אם הוא קיים) וגם מבין אלו שיושפעו על ידי הפרויקט.

קידום מעורבות של מנהיגים

שילוב אנשים בכירים בתהליך יצירת לוח אתיקת המידע של הפרויקט יאפשר תמיכה בהחלטות או שינויים שיכולים לעלות.

קחו בחשבון את נושא אוריינות המידע

כדי לעזור למשתתפים להבין את הרקע וההקשר אפשר לקיים מפגש היכרות בנושא אתיקת מידע כדי להציג ולהסביר את המונחים לפני השלמת הלוח.

תיאורית השינוי של The Open Data Institute ODI

אנו רוצים שאנשים ששומרים על מידע ומנהלים אותו, יפעלו באופן שיביא לתוצאות חיוביות.

שימוש אתי במידע יסייע בשיפור האמון של הציבור ויוביל לתוצאות הכלכליות והחברתיות הטובות ביותר. אנו שואפים להימנע מעתיד בו מידע מעורר פחד או נשמר בקנאות ומוחבא מכלל הציבור. אנחנו רוצים שהמידע יעבוד עבור כולם.

מה הלאה?

השלמת לוח אתיקת המידע היא נקודת התחלה בתהליך של שינוי תהליכי הטיפול במידע בצוות או בארגון שלכם. כדי להפיק את המקסימום מכלי זה, אנחנו ממליצים על הצעדים הבאים:

- **שתפו כמה שיותר אנשים בסיכומים ובצעדים** שנקטו בתהליך יצירת הלוח, במיוחד עם אנשים שיושפעו על ידי האופן שבו הפרויקט יאסוף, ישתף וישתמש במידע
 - **עקבו אחרי ההשפעות המתמשכות** של עבודת הפרויקט על פרטים, קבוצות והחברה
 - **בחנו ועדכנו את תשובותיכם** על הלוח, בסוף כל רבעון או לפחות בעת השלמת אבני דרך של הפרויקט
 - **ארגנו מפגש "רטרוספקטיבה"** או הערכת מצב בסוף הפרויקט בכדי לעבור על התגובות שלכם וכדי להפיק תובנות לטובת פעילויות עתידיות
- לוח אתיקת המידע זמין גם באתר: theodi.org/data-ethics-canvas
- לפרטים נוספים על עבודת אלכא ג'וינט ויצירת קשר באתר: www.thejoint.org.il/elka/

דרך האתר אפשר גם:

- להדפיס גרסה ביתית של הלוח
- להוריד תבנית מקוונת של הלוח לשימוש ביחד עם או במקום הלוח המודפס

איך משתמשים בכלי לוח אתיקת המידע

אפשר להתחיל בכל מיקום בלוח ולהשלים את חלקיו בכל סדר שנרצה.

בכל חלק בתורו, קחו את הזמן והשקיעו מחשבה בתשובות. אפשר להיעזר בפתקיות: לכתוב עליהן את המענים ולהדביק על החלק הרלוונטי. מומלץ ככל האפשר לשתף ולנהל דיון עם המשתתפים האחרים ביצירת הלוח.

לאחר השלמת הלוח, רשמו בראשי פרקים את הצעדים הבאים והחליטו מי יהיה אחראי על כל צעד. אם אפשר, שתפו אנשים נוספים בארגון ובפרויקט בתובנות מהדיון.

טיפים:

- השתמשו בתבנית המקוונת של ה-ODI לתעד את הרשומות והפעולות
- השלימו את הלוח כקבוצה הכוללת מגוון משתתפים
- היו מודעים ורגישים לדינמיקה הקבוצתית בין המשתתפים השונים

מקורות המידע

- « פרט/תאר את מקורות המידע העיקריים של הפרויקט, בין אם המידע נאסף עצמאית ובין אם באמצעות מקורות חיצוניים/צד שלישי.
- « האם המידע כולל מידע אישי או רגיש?

מגבלות של מקורות המידע

- « האם קיימות מגבלות אשר עלולות להשפיע על תוצאות הפרויקט שלכם? נקודות למחשבה:
- « הטיות באיסוף המידע, הכללה/החרגה, ניתוח נתונים, אלגוריתמים
- « פערים או השמטת מידע
- « מקורות ואיכות המידע
- « סוגיות אחרות שיכולות להשפיע על קבלת ההחלטות בתהליך איסוף המידע, כולל הרכב הצוות

שיתוף המידע

- « האם המידע ישותף עם ארגונים אחרים? אם כן, אלו ארגונים?
- « האם המידע יפורסם, בין אם כולו או חלקו? מה התנאים לפרסום המידע?

הקשרים אתים וחוקיים

- « אלו קודים אתים קיימים רלוונטים לתחום או לפרויקט שלכם? איזו חקיקה, מדיניות או רגולציה משפיעה על אופן השימוש שלכם במידע? אלו דרישות מציבה החקיקה?
- « נקודות למחשבה: שלטון החוק; זכויות אדם; הגנת מידע; קניין רוחני (IP) וזכויות הקשורות למאגרי מידע; חוקים נגד אפליה; שיתוף מידע, מדיניות, רגולציה וקודים אתים/מסגרות אתיקה ספציפיים לתחומים שונים (למשל בריאות, תעסוקה, מיסוי)

זכויות בהקשר של מקורות מידע

- « מהיכן השגתם את המידע? האם הוא הופק על ידי ארגון או נאסף ישירות מהציבור?
- « האם המידע נאסף לטובת פרויקט זה או למטרה אחרת? האם קיבלתם רשות להשתמש במידע זה או האם קיים בסיס אחר להרשאה לשימוש בו? אילו זכויות מתמשכות יהיו למקור המידע?

הסיבות שלכם לשימוש במידע

- « מהי מטרתכם העיקרית לשימוש במידע בפרויקט זה?
- « מהם תרחישי השימוש העיקריים שלכם? מהו המודל העסקי שלכם?
- « האם אתם תורמים לשיפור החברה? כיצד ולטובת מי?
- « האם כתוצאה של הפרויקט אתם יוצר מוצר או שירות חליפי כלשהו?

איך לתקשר את המטרות שלכם

- « האם הציבור מבין את המטרות שלכם- בעיקר האנשים שהם מקור המידע לפרויקט או אלו שיושפעו על ידי השימוש בו?
- « כיצד תקשרתם לציבור את מטרותיכם עד כה? האם הביצוע היה ברור?
- « כיצד אתם מבטיחים שפרטים או קבוצות פגיעות יותר יבינו את המטרות שלכם?

השפעות חיוביות

- « אלו פרטים, קבוצות, קבוצות דמוגרפיות או ארגונים יושפעו באופן חיובי על ידי הפרויקט? באיזה אופן? כיצד תמדדו ותתקשרו את ההשפעה החיובית? כיצד ניתן להרחיב השפעות אלו?

השפעות שליליות

- « מי עלול להיות מושפע לרעה על ידי הפרויקט?
- « האם הדרך שבה המידע יאסף, ישותף והאופן שבו יעשה בו שימוש יכולה לגרום נזק או לחשוף את זהותם של מקורות המידע? האם ניתן להשתמש במידע כדי למקד השפעות שליליות באנשים מסוימים, לבצע בהם פרופילינג (Profiling) או להפלות נגדם, או להגביל את הגישה שלהם לשירותים, מוצרים וכו'?
- « כיצד תתקשרו את המגבלות והסיכונים לציבור? קחו בחשבון גם את הפרטים שהם מקור המידע, גם את אלו שיושפעו מהשימוש בו וגם את הארגונים שישתמשו במידע.

מזעור ההשפעה השלילית

- « באלו צעדים אפשר לנקוט כדי למזער פגיעה?
- « כיצד תוכלו להפחית מגבלות במקורות המידע? האם מידע אישי ורגיש נשמר באופן מאובטח ומוגן?
- « כיצד תמדדו, תדווחו, ותפעלו מול השפעות שליליות אפשריות של הפרויקט?
- « איזו תועלת ניתן להפיק עבור הפרויקט על ידי ביצוע פעולות אלו?

שילוב הציבור וקבלת ביקורת

- « באלו דרכים יכול הציבור ליצור קשר, לחבור אל או להביע דעה על הפרויקט?
- « כיצד יכול הציבור לתקן מידע שגוי או לערער עליו, או לבקש שינויים במוצר/שירות? האם חלות על כך מגבלות כלשהן?
- « האם מנגנוני הערעור סבירים וברורים?

פתיחות ושקיפות

- « איזו רמת פתיחות אפשרית לגבי הפרויקט? האם תוכלו לפרסם את המתודולוגיה, המטא-דאטה, מערך הנתונים, הקוד או מדידת ההשפעה?
- « האם תוכלו לבקש משוב עמיתים על הפרויקט? כיצד תחלקו משוב זה עם הצוות/הארגון?
- « האם תפרסמו באופן פתוח לציבור את התשובות שלכם לנושאים שהלוח מעלה ואת הצעדים שנקטתם?

יישום וביצוע מתמשכים

- « האם אתם משלבים בעבודה בפרויקט באופן קבוע: מחשבה, רעיונות והתחשבות באנשים אשר יושפעו על ידו? כיצד?
- « איזה מידע או הכשרה ניתן לספק כדי לסייע לאנשים להבין את הסוגיות הקשורות במידע?
- « אלו מערכות, תהליכים ומשאבים זמינים להתמודדות מול סוגיות בתחום המידע שיעלו בטווח הארוך?

בחינה מחדש והישנות תהליכים

- « כיצד יבוצעו מדידה, ניטור, דיון ופעולות בנושאי אתיקת מידע שיעלו לאורך זמן?
- « באיזו תדירות תבחנו מחדש או תעדכנו את תגובותיכם ללוח אתיקת המידע? מתי?

תוכנית הפעולה שלכם

- « באלו צעדים תנקטו לפני שתתקדמו עם הפרויקט? מה יהיה סדר העדיפויות?
- « מי יהיה אחראי לפעולות אלו ואת מי יש לערב בהן?
- « כיצד תפרסמו את תוכנית הפעולה ותגובותיכם ללוח אתיקת המידע?